

Doodslag in de 17de eeuw

Tijdens een onderzoek in het protocol van de Utrechtse notaris Bartholomeus van Eck (Gem. Arch. Utr., S 207c) viel mijn oog op een typisch voorbeeld van de wijze waarop in de 17de eeuw een geval van doodslag werd behandeld.

Medio december 1628 was Adriaan Jacobsz van Rossum gedood door Bastiaan Petersz en op 25 februari 1629 zien wij de familie van het slachtoffer enerzijds en de dader c.s. anderzijds bij vornoemde notaris verschijnen:

Op huijden date onderschreven sijn Weijntghen Dircks, weduwe van Jacob Arisz van Rossum, woonende in 't Goij, Willem Jacobsz van Rossum ende Adriaen Dircksz als getrouwt hebbende Metgen Jacobs van Rossum, soe voor haerlieden selven alsoe heurluijden sterckmaeckende ende de rato caverende voor Dirck Jacobsz van Rossum woonende tot Leijden, Cornelis Jacobsz van Rossum, Cunera ende Andriesgen Jacobsdochters van Rossum, Gerrit Heyndricksz In den Enge, Dirck Willemsz van Rossum, Willem Arisz coster in 't Goij, Gijsbert Gijsbertsz Holl, Rochus Arisz Bieser ende Tonis Jansz Bouwman, moeder, broeders, susters, ooms, naeste vrunden & arbiters van Adriaen Jacobsz van Rossum nedergeslagene ter eenre,

Ende den Ed: Aris Foeijt cappiteyn deser stadt Utrecht, Cornelis Arisz Verheull schout tot Seijst, Dirck Aertsz Hoeven ende Cornelis Jelisz bijde woonende aen de Bilt, Hendrick Jansz van Cauwenhoven, alle tesaemen versocht sijnde van Bastiaan Petersz hantdadige woonende tot Seijst, ter andere sijde, mitten anderen overcoemen, veraccordeert & getransigeert nopende den dootslach bij de vsz. Bastiaan Petersz ontrent thien weecken geleden tzijnen groot leetwesen aende voorn. Adriaen Jacobsz van Rossum begaen . . .

Gestipuleerd wordt dat Adriaan's moeder, broers, zusters enz. de dader *den selven nederslach remitteren ende vergeven sullen* doch hieraan worden wel een aantal voorwaarden verbonden, t.w.:

- 1e. betaling van alle begrafeniskosten en andere onkosten die verband houden met de doodslag;
- 2e. betaling van 150 carolus guldens, te voldoen in twee termijnen; de eerste op 28 febr. 1629 en de tweede op 1 mei d.o.v.;
- 3e. betaling van 12 car. guldens *omme uitgekeert te worden aen alsulcke armen ende behouftigen personen als dieselve vrunden van den nedergeslagene believen sal;*

- 4e. zes jaren lang moet de dader jaarlijks een schepel rogge uitdelen aan *alsulcke arme personen als deselven hantdadigen goetdunken sal;* voor de eerste maal dient dit te geschieden op 20 febr. 1630.

Op die voorwaarden zal de familie van het slachtoffer *nu ende ten eeuwigen daegen versoent ende veraccordeert blijven.*

Naar toenmalige maatstaven betekenden de genoemde bedragen ongetwijfeld een zware belasting voor de dader. Meen echter niet dat door die onderlinge regeling de zaak geheel was afgedaan; het recht moest zijn loop hebben. De dader moest voor zijn berechting de notariële acte overleggen aan het Hof van Utrecht, dat dan afzag van de oplegging van lijf- of gevangenisstraf en volstond met een boete.

In het Register van Criminele Sententiën (R.A. Utr. nr. 99-7) vinden wij dan ook op 14 september 1629 de *submissie van Bastiaan Petersz voerman wonende inde Gerechte van Seijst, over het exces bij hem perpetreert aende persoon van Adriaen Jacobsz nedergeslaeghen.* Gelet op het request van de dader en het advies van de Procureur Generaal wordt Bastiaan veroordeeld tot een amende van 48 gulden plus de gerechtskosten.

Een dergelijke wijze van behandeling van doodslag doet ons thans wellicht wat merkwaardig aan, voor die tijd was het echter een normale zaak. Een kort onderzoekje in de reeds genoemde Criminele Sententiën toont aan dat b.v. in 1622 vijf soortgelijke *submissies* werden behandeld door het Hof van Utrecht. Veelal moet de oorzaak gezocht worden in een overmatig drankgebruik, zoals b.v. in de zaak die 26 nov. 1622 voor het Hof diende. De Eemnes-Buitendijker Gerrit Rutgersoon had in de herberg van Rijk Peters Pijll wat biertjes genuttigd en wilde even naar buiten *omme sijn water te maecken.* Hij werd daarbij gehinderd door de Binnendijker Gosen Evertsz en in de daarop volgende ruzie moest Gosen het leven laten.

Geïnteresseerden kan in dit verband lezing worden aanbevolen van het boek *Misdaad in de Middeleeuwen*, geschreven door D. A. Berents en verschenen in de Stichtse Historische Reeks. Weliswaar beperkt dit werk zich tot de late middeleeuwen, doch van grote veranderingen in de rechtspraak is in de 17de eeuw nog geen sprake en het verschaft een boeiend beeld van dit aspect van het leven onzer voorouders.

Hilversum

P. J. K. van Werkhoven